

א. שיעור המרחק המצרף את הבהמות לחיוב מעשר – כמלא רגל בהמה רועה. כלומר, שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה – שהוא ששה עשר מיל (עד תעברנה הצאן על ידי מונה. וידוע להם לחכמים שבטווח ט"ז מיל שולטת עין הרועה).

היו מרחקות יותר מכשיעור זה, ויש ביניהן בהמות נוספות – אלו שבאמצע מצטרפות ומצרפות את כולן, ומביא את כולן למקום אחד לעשרן. לדברי רב, רק אם אלו שבאמצע משלימות שיעור חיוב, כגון שיש חמש בכל צד ועוד חמש באמצע, או תשע בכל צד ובהמה אחת באמצע. ולדברי שמואל אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחת באמצע – רואים כאילו הרועה עומד באמצע והריהו מונה את כולן. לדעה זו, אמר רב פפא: אפילו רועה באמצע ללא בהמה – מצרף. ואפילו כליו של רועה שנמצאים שם – מצרפים (שהרי הרועה מעותד לבוא לשם). נסתפק רב אשי האם כלבו של הרועה מצרף אם לאו. 'תיקו'.

הרמב"ם פסק כרב שהלכה כמותו באיסורין, ואעפ"י שאמוראים מאוחרים נשאו ונתנו אליבא דשמואל (ע' יד דוד; חו"א כו, ד).

פרטי דינים נוספים בצירוף למעט"ב – ע' בחדושים ובאורים ז סק"ב וסקט"ו.

ב. רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה. לדברי רבי אמי – דוקא כשאין שם גשר, שא"א לעבור מכאן לכאן, אבל אם יש גשר – גשר מצרפן. ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גם אם יש גשר – הירדן מפסיק מפני שהכתוב נתן לו גבול לעצמו ואינו בכלל ארץ כנען שכולה גבול אחד היא (זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב). ותלו הדבר במחלוקת תנאים, האם הירדן נחשב ארץ כנען (רבי שמעון) אם לאו (רבי יהודה בן בתירה).

דנו המפרשים האם המחלוקת הזו אמורה רק לענין מעשר בהמה או גם לשאר הלכות התלויות בארץ.

גבולות השבטים שבתוך הארץ – לכל הדעות אינם מפרידים.

היו מקצת מן הבהמות בארץ ומקצתן בחו"ל, או בשני אבטילאות (= אפרכיות, מחוורת (עפ"י רש"י); כרכים גדולים. ר"ג, הערוך) – לדעת רבי חייא בר אבא, אפילו סמוכים זה לזה – אינם מצטרפים. ואילו לרבי אמי הכל תלוי באפשרות הגישה, כאמור.

נראה שזה אמור רק כאשר השלטונות מקפידות קצת שלא להעביר מכאן לכאן, שאל"כ אין מסתבר שיפסיקו אף לרבי חייא בר אבא (חדושים ובאורים ז, טז).

ומאידך, שאר נהרות [מלבד הירדן] שבתוך אותה ארץ – לדברי רבי אמי, אם אין מעבר – מפסיקים. ולרחב"א – אין מפסיקים, רק הירדן מפסיק לפי שאינו מ'ארץ כנען' כאמור. ואין קרוי 'ירדן' לענין זה אלא מירחו ולמטה.

כל זה כדעת רבי מאיר במשנה, ואולם תנא קמא חולק וסובר שאין הירדן מפסיק, והלכה כמותו (כן כתב הרמב"ם בפיה"מ ובהלכותיו. וע"ע מהרש"א, יד דוד).

וכן הגבול אינו מפסיק להלכה, כיון שהבהמות בתוך שיעור ט"ז מיל (לקוטי הלכות, עפ"י הרמב"ם). ואולם החזו"א (כו, ד) צידד לומר שמודה תנא קמא שארץ וחזו"ל אין מצטרפים, ואפשר גם שתי אבטילאות אין מצטרפים אלא שהרמב"ם לא הביא זאת, 'וצ"ע'. (וע' גם בחו"ב ז, טז).

דף נה

פב. א. למה נקרא שמו פרת? מהן תכונותיו המיוחדות?

ב. מה דינה של טבילת הטמא בנהרות?

א. הפרת; רבי מאיר אומר: 'יובל' שמו (והיה כעץ (הוא עץ החיים אשר בתוך הגן. רש"י) שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו). ולמה נקרא שמו פרת – שמימיו פרים ורבים (שגדל ורבה ללא מטר). והוא הנהר היוצא מעדן שממנו יוצאים כמה ראשים, וממשיך לאחר ההיפרדות (ונהר יצא מעדן... ומשם יפרד... והנהר הרביעי הוא פרת – הוא הנהר הראשון). והוא גדול מן החדקל (עתוס), ולמעלה ממנו ומשאר נהרות. ואינו יוצא מידי פשוטו, כי אכן ערוץ הפרת גבוה מן החדקל ושעמו. (ע' במובא בספר 'אמוראי בבב' עמ' 63).

הפרת מתברך מעצמו, מסלעו (שמואל). ורב אמר שגדל ממי גשמים. עוד אמרו, שהגודר ממים שבאו מפרת – אסור בכל מימות שבעולם, שהוא מקור להם. תכונות נוספות לפרת – ע' ברכות נט: כתובות עז:

ב. אין מי גשמים מטהרים אלא כשהם קוויים ועומדים ('אשבורן'), ולא כשהם זוחלים, שלא כמי מעיין המטהר (גם. תוס') בזוחלין.

טבילה בנהרות; כאמור, לדברי שמואל הנהר מתברך ממקורו הלכך אפשר לטבול במימיו הזוחלים בכל ימות השנה, כי רובו מי מעינות. ואולם אמרו שרב חולק שנראה מדבריו ('מיטרא במערבא – סהדא רבה פרת') שרובו ממי גשמים. וכן סיפרו על אבי שמואל שהיה מתקין לבנותיו מקואות בימי ניסן, שאו מי הגשמים מרובים ואי אפשר להיטהר בנהר משום שאינו 'אשבורן'. ואף שמואל עצמו אמר בניגוד לדבריו דלעיל, שאין המים מטהרים בזוחלים אלא פרת בימי תשרי.

א. רבנו תם פסק כדברי שמואל הראשונים, שהנהר מתברך ממקורו ואפשר לטבול בו, שכן נראה מכמה מקומות בש"ס.

ואף לדברי רב ואבוה דשמואל אמר ר"ת שנהרות גבוהים שבא"י, וכן הנהרות היוצאים ממקום מקורה כגון זה היוצא ממערת פמייס – אפשר לטבול בתוכם [ואפילו הטמאים הצריכים 'מים חיים'], מפני שאין נמצאים בהם מי גשמים.

ועוד אמר רבנו תם שרב ואבוה דשמואל היו מחמירים משום מראית העין, אבל מן הדין מותר מפני שמי הגשמים בטלים ברוב מי המעיין משום 'קמא קמא בטיל' ומשום חיבור הנהרות לימים. וכמה ראשונים חולקים ופוסקים שאין לטבול בנהרות בשעת הגשמים או בשעת הפרשת שלגים (עפ"י ר"ח רמב"ם ר"ף ורמב"ן ועוד). וכתבו הפוסקים שבמקום שאין מקוה המנהג להקל ולטבול בנהרות. ודוקא בנהרות שאינם מכזבים אבל נהרות קטנים המכזבים מימיהם יש לחוש לרביית נוטפים ואין לטבול בו דרך זחילתו (עפ"י מהרי"ק ותה"ד; רמ"א יו"ד רא).

ב. במקומות שהנהר מתרחב בגלל ריבוי מי גשמים, נחלקו הראשונים האם כשר לטבול שם בזוחלין (ר"ן נדרים מא. וכן הביאו הראשונים מהראב"ד והרא"ה) אם לאו (ריטב"א שם בשם הר' פינחס הלוי [ופרש משום מראית העין]; מהרי"ק קטו. ועש"ך רא סקי"א).

ג. לפרושי רש"י מבואר שאין חשש אלא משום הנוטפים על הנהר עצמו, אבל מי גשמים היורדים לקרקע ומהקרקע קולחים לנהר – כשר לטבול בהם בזוחלים, מלבד זב וזבה ודומיהם שצריכים 'מים חיים' לטהרתם.

דפים נה – נו

פג. מה דין הלקוח ושניתן לו במתנה, לענין מעשר בהמה – בבהמה שהגיע זמנה להתעשר, במחוסרת-זמן ובעופר?

הלוקח בהמה או שניתן לו במתנה – פטור ממעשר בהמה (בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשרך לצאנך – כבניך, שאינו בלקוח ובמתנה. ואם אינו ענין לבכור שהרי אינו ב'עשיה', תנהו ענין למעשר). במה דברים אמורים בשעת עשיה (תעשה), אבל לקח עשרה עוברים במעי אמן – כולם נכנסים לדיר להתעשר (רבי אסי א"ר יוחנן, כהסבר רבי אלעזר ורבא).

והוא הדין למחוסר זמן, שאינו בן שמונה ימים ולא הגיע זמנו להתעשר – אמר רבי אלעזר: אין בו דין 'לקוח' להיפטור, מלבד לרבי שמעון הסובר מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר (כבכור שהוא קדוש לפני שהגיע זמנו ליקרב), ולדבריו הלוקח בהמה מחו"ל – פטור ממעשר, שהרי זו שעת עשיה.

א. מבוואר בגמרא שהמוכר בהמה וחזר ולקחה – פטור ממעשר כדין 'לוקח'. וכתב בספר מנחת חינוך (שסו) שהוא הדין למפקיר בהמתו וקדם וזכה בה. וכן הביא (שם בקומץ המנחה, ממהריט"א כאן. וע' יד דוד), שהנותן ע"מ להתחזיר והחזיר – הרי זו מתנה ונפטר מן המעשר. ויש מצדדים בדעת רבנו גרשום והרמב"ם, שמי שמכר וחזר ולקח אין נפטר משום לקוח (עפ"י שיעורי הגריש"א).

ב. בהמות של גזל הגר שנפלו לכהן – פטור ממעשר, שמתנות כהונה 'מתנה' הן (ב"ק קי:).

דף נו

פד. א. בהמת אתנן, מה דינה לענין מעשר בהמה?

ב. בהמת השותפים, מה דינה לענין מעשר בהמה; בשותפים זרים ובאחים שירשו?

ג. מה דין האחים שירשו נכסים, לענין תוספת קלבון למחצית השקל?

א. בהמת אתנן; באופנים שאינה בגדר 'לקוח ושניתן במתנה' כגון שנתן לה עופר באתננה – נכנסת לדיר להתעשר. אם יצא עשירי אחד מן הכשרים – טוב, ואם יצא האתנן – יאכל במומו לבעלים. לדברי אב"י, אין האתנן נאסר להקרבה אלא בזונה כותית (או בישראלית האסורה עליו באיסור כרת. עפ"י תוס'), אבל זונה ישראלית – אתננה מותר ('תועבה' 'תועבה' מעריות). [ורבא (בתמורה כט) חולק. והלכה כדבריו (רמב"ם איסו"מ ד, ח)].

מפירוש רבנו גרשום נראה שהיתה לו גרסה נוספת, לפיה הנותן בהמה לזונה כותית וחזר ולקח – נכנס לדיר להתעשר, שאין זה 'לקוח' הפוטר שהרי זה כלקחו שלא בשעת עשייה.

ב. בהמת השותפים פטורה ממעשר בהמה (ויהיה לך) – ולא של שותפים. אם אינו ענין לבכור, שישנו בשותפות, תנהו ענין למעשר).

אין חילוק בין הבהמה עצמה שבה נשתתפו, ובין הולד הנוולד לבהמת השותפות – הכל פטור (כ"ה לשיטת רש"י. וע' גם בראב"ד שקלים ג, ד). ואין כן דעת הרמב"ם, כדלהלן.

ואולם האחים שירשו נכסים ועדיין הם בתפיסת הבית, שלא חילקום – חייבים במעשר כאילו הם שייכים לאביהם ואינם של שותפים (אשר יהיה לך). חלקו האחים את הבהמות [לפי שומת דמיהם] וחזרו ונשתתפו – הרי הם כשאר שותפים, ופטורים. חלקו כספים ולא חלקו בהמות – חייבים.

חלקו האחים בהמות זהות, חלוקה במנין שוה – לדעת רב ענן ורבי אלעזר, אומרים 'זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה לכך', שהובררה ירושתו של כל אחד והרי הבהמות אצלם בגדר 'ירושה' ולא 'מקח', הלכך גם אם חזרו ונשתתפו, חזרו למצב 'תפיסת הבית' וחייבים. ולדעת רב נחמן ור' יוחנן אין ברירה, וגם חלוקת דברים זהים נידונת כקנין ולא כירושה, ופטורים ממעשר בהמה.